

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΑΟΣ

Γ'.

Ο ΛΑΟΣ

Ποιά είναι η κίττω κίττω ιδέα του καλαμα-
ρα, σάν πιάνει και διορθώνει, σάν ξεχεται και
μᾶς μιλά για τὴν παρίδοση, για τὴν πίστη, για
τὴ θρησκεία, για τὸν Ἑλληνισμό καὶ τὰποδέ-
λοιπα;

Τὴν κίττω κίττω ιδέα τους, ἕνας ἀπὸ τοὺς
καλαμαράδες μας ἤρθε ρητὰ νὰ μᾶς τὴ διατυ-
πώση γράφοντας.

«Ἀξίωμα γὰρ, χυδαῖον ὅτι ἐκ τοῦ λαοῦ
προέρχεται»:

Χυδαῖο! Νύτην ἡ χυδαῖο τὸν ιδέα.
Χυδαῖος ὁ λαός. Τοῦ λόγου τους οἱ ἀριστο-
κράτες. Τοῦ λόγου τους τὸ λοιπὸ νὰ πολιτέ-
βουνται. Τοῦ λόγου τους νὰ εἶναι στὰ γράμ-
ματα καὶ στὰ πράγματα. Τοῦ λόγου τους ὑποβο-
ροῖ, προσηγοροῖ, τραπέζιτες, ὅ,τι θέλετε. Τοῦ
λόγου τους νὰ θυώνονται, νᾶζουνε καὶ τὸ δι-
καίωμα νὰ καταφρονοῦνε τοὺς ἀγροίματους,
νᾶψηφοῦνε τὸ Λαό.

— — —

Σάν τὴ συλλογῆται κανεὶς ἀφτὰ, σηκώνεται
τόσος θυμὸς στὴν ψυχὴ τοῦ ἀθρώπου, τόση ἀ-
γινάχτησι γεννέται στοῦ πατριότη τὰ σπλάχνα,
ποῦ δὲν ξέρει ἀλήθεια τί νὰ τοὺς κάμη.

Τοῦ ξεχεται νὰ κίψη τίς γραμματικές τους,
νὰ κίψη τὰ σχολεῖά τους, νὰ κίψη τοὺς ἴδιους
— ὅ,τι μοῦ τῶλεγε κίποιος φίλος—φρόνιμος
ἄθρωπος καὶ μέτριος στοὺς πόθου. τ.υ.

Ἐμεις ὅμως φονιάδες δὲν εἴμαστε, οὔτε
φέφτες, οὔτε κίφτες. Εἴμαστε τίμοι ἀθρώποι
ποῦ μὲ τὸν πόνο τῆς καρδιᾶς μας, γυρῆβουμε
τὸ καλὸ τῆς πατρίδας κ' ἔχομε τὸ σίγουρο τὸν
τρόπο νὰ τοὺς ξολοθρέβουμε, γὰ νὰ μὴ μᾶς
ξολοθρέβουνε πιά, παρὶ γὰ νὰ ξολοθρεφτοῦνε
ἀφτοὶ μοναχοὶ τους.

Πρέπει νὰ τοὺς μαβρίσομε.

Ἡ κίλλη, τὸ μόνο σωτήριο μέσο, τὸ μόνο
ποῦ ταιριάζει μὲ τὴν ἀξιοπρέπεια ἐνὸς ἀνεξί-
τητου πολ.τη—τὸ μόνο ἔξυπνο κίλλας.

Δὲν τὸ στοχάστηκα ἐγὼ. Τὸ στοχάστησε
ὁμορφα καὶ πραχτικὰ ἕνας ἄλλοτε φίλος μου,
ὁ Δανιηλίδης.

Θάπομφαίσομε λοιπὸν ἀναμεταξί μας οἱ
ἐκλογές.

Κίμματα ἐδὼ δὲν ἔχει. Ἔχει διάταγμα τοῦ
Λαοῦ, νὰ καταργηθῇ πρῶτα στὰ Δημοτικά ἡ
διδασχὴ τῆς καθαρέβουσας, ἔπειτα στὰ γυμνάσια,
στὶς ἀνώτερες τάξεις, ἀπὸ τὴν τέταρτη καὶ ἀπάνω,
νὰ διδάχεται ὅ,τι μαθές ἡ καθαρέβουσα παρὰ
ἡ ἀρχαία, ἡ καθίρια ἡ ἀτακί, μὴ νὰ διδάχνε-

ται στὴ δημοτικὴ ἀπὸ τὸ δάσκαλο, γὰ νὰ μπαί-
νουνε στὸ νόημα τὰ παιδιὰ. Μὲ τέτοιο σύστη-
μα στὸ τέλος τῶν τελῶνε, θὰ καταργηθῇ ὁλό-
τελα ἡ καθαρέβουσα. Θὰ μαθαίνουνε τὰ παιδιὰ,
ὅπως εἶναι τὸ σωστό, μονάχα τὴν ἀρχαία τὴν
Ἑλλην καὶ τὴ Νεοελληνική μας.

Ἡ μάθησι τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς εἶναι
τὸ πέδωμα τῆς καθαρέβουσας, τὸ τελειωτικὸ
ζωνταίνεμα τῆς Νεοελληνικῆς.

Ἐπειδή, Νεοελληνικὴ πρέπει νὰ τὴ
λέμε, ὄχι δημοτικὴ, ποῦ εἶναι ὅρος παν-
τάπαι ἀκατάλληλος. Πατέρας, μητέρα,
ψωμί, νερό, κρασί, μαζί μὲ χιλιάδες
ἄλλα, εἶναι λέξεις ποῦ τίς λέει τοῦ βαρκίρη ὁ
γίως, καθὼς καὶ ὁ γίως τοῦ προσηγοροῦ. Τί
δημοτικὴ λοιπὸν εἶναι αὐτὴ ποῦ τὴ μιλά ὄλος
ὁ κόσμος;

Στὰ χρόνια τὰ παλιά, ὁ γίως τοῦ βαρκίρη
καθὼς καὶ ὁ γίως τοῦ τότες μεγαλοσιάνου λέγα-
νε πατήρ, μήτηρ, ἄρτος, ὕδωρ, οἶ-
νος μαζί μὲ χιλιάδες ἄλλα παρόμοια.

Καὶ τί συμπέρασμα βγαίνει ἀπ' ὅσα ἐδὼ
σᾶς ἀραδιάζομε;

Τὸ συμπέρασμα κοντὰ στὸ νοῦ ἡ γλώσσα
ποῦ λέει πατήρ, μήτηρ, καὶ τ' ἀποδέλοι-
πα εἶναι ἡ ἀρχαία ἡ ἑλληνική.

Πῶς θὰ ὀνομάσομε τώρα τὴ γλώσσα ποῦ
λέει πατέρας, μητέρα καὶ τὰποδέλοιπα;

Νεοελληνική, δίχως ρώτημα. Κ' ἔτσι
νά σας τα ὅλα στὴ θέσι τους.

— — —

Ἐδὼ πολλὲς φιλοσοφίες δὲ χρειάζονται.
Ἔχει νὰ ψηφιστῇ πρῶτα πρῶτα ἡ τελειωτικὴ
κατάργησι τῆς καθαρέβουσας στὰ Δημοτικά,
στὰ Γυμνάσια, στὰ Πανεπιστήμια, στὰ Δικαστή-
ρια, στὸ στρατὸ καὶ τὸ στόλο. Νὰ διῆτε τότες
πῶς ἄψε σβῆσε ἀλλάζονε φάτσα οἱ καλαμα-
ράδες. Ὅλοι τους ἀμέσως ξεσπαθωμένοι γὰ
τὴ Νεοελληνική, ἅμα καταλάβουνε πῶς ἀφτὴ
ἔχει πέρασι καὶ ὄχι πιά ἡ καθαρέβουσα τους.

Ἄ δὲ γίνη ἔτσι, παιδιὰ, νὰ τὸ ξαίρετε καὶ
ζήτημα δὲν ὑπάχει, πῶς ἡ Ἑλλάδα μας πάει
χαμένη, πάει ἀφόντο.

Θὰ τὸ ἀντιληφτῆτε ἀμέσως ἀπὸ τὸν ὄλε-
θρο ποῦ μᾶς ἔφερε ἡ καθαρέβουσα ἴσια μὲ
τώρα Ἐλάτε νὰ σᾶς ἀραδιάσω τὰ κακά της.

— — —

Ἡ Ἑλλάδα μας εἶναι τόπος παλιός, ξα-
κουστός, δοξασμένος. Φώτισε, νὰ τὸ ποῦμε ξέ-

θάρα, τὸν ἀνθρώπου τὸ νου. Τὸν φώτισε γὰρ πάντα. Εἶναι κοντὰ σὰν ἀπίστευτο πού σήμε-
ρα στὴν οἰκουμένη, ἀκόμη καὶ σὰν τύχη νά-
νοῖξουμε δρόμους καινούργιους, ΕΚΦΙΝΟΙ
μᾶς δείξανε, μᾶς χαρίζανε τοῦ δρόμου τὴν
ἀρχή. Κλαίει κανεὶς ἀπὸ βρωμοσύνη ὅσο κι
ἀπὸ θαυμασμό, σὰ βάζει μὲ τὸ νου τοῦ τέτοιου
ἀφάνταστο μεγαλεῖο.

Πῶς ὅμως τὸ κατωρθώσανε ἀπὸ οἱ ἀξε-
πέραστοι πρόγονοί μας; Πῶς τὸ κατωρθώσα-
νε ὁ Πλάτωνας, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Σοφοκλής,
ὁ Ἐβριπίδης, ὁ Αἰσχύλος κι ὅσοι ἄλλοι θεμε-
λιώσανε τὸν Ἑλληνισμό;

Τὸ κατωρθώσανε γράφοντας τὴ γλώσσα,
τῆς ἐποχῆς τους τὴ γλώσσα, τὴν πιὸ χυδαία
γλώσσα τοῦ Λαοῦ.

Τόσο γιγαντέα, τόσο τερατένια εἶναι ἡ
ἀμάθεια τοῦ καλαμαρά, πού δὲν τόνωσε τοῦ-
το, κ' ἐνῶ θέλει, πού λέει, νὰ φέρη πίσω τὴν
ἀρχαία, πίσω δὲ φέρνει τὸ σπουδαιότερο τᾶξι-
ωμά της, δηλαδή πῶς οἱ μεγάλοι ἐκείνοι μι-
λούσανε, πῶς γράφανε τὴ δ η μ ο τ ι κ ῆ τοῦ
καιροῦ τους, ἄρα πῶς πρέπει νὰ μιλοῦμε, νὰ
γράφουμε τὴ δ η μ ο τ ι κ ῆ μας καὶ μεῖς, τὴ
Νεοελληνική μας.

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι τόντις ἔθνος πού δὲ
μοιάζει μὲ τᾶλλα

Ἐκεῖνο πού τὴ βαστᾷ, ἐκεῖνο πού δὲν τὴν
ἀφήνει νὰ πεθάνη, ἐκεῖνο πού τὴν ἀνάστησε
στὸ Εἴκοσι ἕνα, εἶναι ἡ δόξα της ἡ παλιά
Εἶναι μὲ ἄλλα λόγια ἡ ποίησή της. ἡ πρόξια
της, εἶναι ἡ φιλολογία της.

Καὶ εἶναι τόντις τὸ μόνο παράδειγμα, ὅσο
ξαίρω, ἐνός ἕθνους πού ἀθανασία ὀλική, ἀ-
θανασία πολιτική, της χάρισε ἡ Ποίηση.

Τέτοια ὅμως ἀθανασία ἔχει συνέπειες ἰδι-
αίτερες. Ἡ Ἑλλάδα ἔχει χρέη καὶ πρὸς τὸν
ἑαυτὸ της καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους. Πρέπει νὰ
βγάλῃ φιλολογία καὶ τοῦ λόγου της, ἀντίξια
τῆς ἀρχαίας, εἰδεμὴ σὲ βάρος της θὰ πέση νὰ
μιλᾷ ὄλο κι ὄλο γιὰ τοὺς προγόνους, γιατί τό-
τες συγκρίνουνε οἱ ἄλλοι καὶ λένε «Φαίνεται
ἡ μόνη της ἀξία εἶναι κάτω, στοὺς ἐλίσιους
τοὺς κάμπους!».

Θὰ εἶτανε ἄδικο νὰ τῆς γίνῃ φήμη τόσο
βαρειά. Κατ' βῆκα πολλὰς φορὰς στᾶγια τὰ χώ-
ματά μας, μίλησα μὲ τὸ λαὸ μας κι ἀπόρησα
πάντα μὲ τὴν ἑσπνάδα του. Εἶναι μάλιστα
μπορῶ νὰ πῶ, ἔξυπνος μὲ τὸ παραπάνω. Σὲ
ἄλλα μέρη, στὴν Ἐβρώπη, βλέπεις ἀξαφνα
χωρικούς μὲ μούτρα κοιμισμένα, χωρικούς πού
σκάβουνε, βωλοσηκωνοῦνε καὶ τίποτα ὄξω ἀπὸ
τὴ δουλειά τους δὲ συλλογοῦνται.

Κ' ἔτσι τὸ σωστό, γιατί ἔτσι θὰ προδέψη
καὶ ἡ γεωργία.

Ὁ δικός μας ὁ χωρικός ἀκόμη καὶ κεῖ πού
βωλοσηκώνει, μέσα του λέει πῶς τί δὲ θὰ κέρ-
διζε τὸ ἔθνος, ἂν εἶτανε τοῦ λόγου τοῦ πρω-
θυπουργός.

Ἀφοῦ τὸ θαρρεῖ, μπορεῖ μὴ μέρη καὶ νὰ
τὸ δεῖξῃ.

Βέβαιος εἶμαι, ἡ ἀκλόνηση πεποίθησή μου
εἶναι πὸς ἕνα τέτοιος λαὸς θάματα θὰ κατα-
φέρει. Τὸ προσμένει κιόλας ἡ Ἐβρώπη ἀπὸ
μᾶς. Ἀπὸ τὴν ποίησή μας ἔμαθε νὰ μῖς τιμᾷ.
Χωρὶς ποίηση θὰ μῖς ἀψηφῆση.

Πῶς θέλετε ὅμως νὰ ποῖμε τὴν ψυχὴ μας,
ἂ δὲν τὴν ποῖμε στὴ γλώσσα μας;

Καὶ τὴ γλώσσα μας, ὁ καλαμαρὶς μᾶς τὴ
σῆκωσε, μὴν τύχη καὶ ξαναχτίσουμε δικό μας
Παρθενῶνα.

Μᾶς ρεζίλιζε ὁ καλαμαρὶς μπροστὴ στὸν
κόσμο ἀκόμη κι ἀπὸ τὰ 1824, ὅταν ὁ περιφη-
μος ὁ Γάλλος ὁ Φοριέλος ἔβγαλε τὴν πρώτη
συλλογὴ ἀπὸ δημοτικὰ ρωμαϊκά τραγούδια.

Νόμιζε ὁ Φοριέλος δηλαδή πὸς θὰ χαρῶ-
νε, πὸς θὰ καμαρώσουνε οἱ δικοὶ μας, βλέπον-
τας τί ἀριστουργήματα πλιάθει ὁ Λαός, καὶ
τόντις τὰ δημοτικὰ τραγούδια εἶναι τὸ πολιτι-
μότερο πετράδι τῆς νεογέννητης φιλολογίας μας.

Ποῦ νὰ νιώσουνε ἀπὸ πετράδια οἱ καλαμα-
ράδες; Ντραπήχανε, θυμώσανε, σὰν εἶδανε τὴ
συλλογὴ, ἐπειδὴ κ' ἡ γλώσσα εἶτανε χυδαία!

Κι ἀπὸ τότες, ἅμα ἔβγαινε τίποτες στὴ
γλώσσα μας πού νὰ εἶναι τῆς ἀθροπιᾶς, ἅμα
ἔβγαινε κανένας Βηλαρός, κανένας Σολωμός,
κανένας Βαλαωρίτης, ἀλύπτητα τὸν χτυποῦσα-
νε, τὸν βρῆχανε, τὸν κατωστρέφανε.

Κι ὡστόσο ἀφτοὶ σήμερα τιμοῦνε τὴν Ἑλ-
λάδα, οἱ ἀθάνατοι ἀφτοὶ Ἄφτοὶ καὶ στὰ ξένα
εἶναι οἱ τιμημένοι.

Νὰ πῶς καταλαβαίνουμε οἱ καλαμαράδες
τὴν ποίηση τὴν ἑλληνική.

Σήμερα πὴν ὀξωφρενιάσανε. Τὸ ζήτημα
πῆρε φόρα. Πληθαίνουνε οἱ ποιητῆδες, οἱ πεσο-
γράφοι, γενήκανε ἀσκέρι σωστό, γνωριστήκανε,
ἐπαλώσανε, σκορπιστήκανε παντοῦ στὸ ρωμαί-
ικο τὰ μεγάλα τὰ ὀνόματα, θρομβώθηκε ἡ
γλώσσα τοῦ λαοῦ, προκυρήχτηκε ἡ μένη κανο-
νική κι ἀλάτρευτη, ἀποδείχτηκε ἡ μοναχοκόρη
τῆς Ἀρχαίας, κατάντησε, μὲ τὰ ἐπιχειρήματα
τῆς ἐπιστήμης, ἡ καθαροβόσσα θρομβάλα.

Τὶ νὰ κίμῃ τότες ἡ λεγόμενη;

Τὸ μόνο της ὄπλο ἡ ψεγάτι

Τὴν ψεγάτι τὴν εἶξε κιόλας ἀνίγκη

Φοβήθηκε.

Πῶς νὰ ξεκολλοῦθᾷ νὰ βρῆξῃ τὸ Λαὸ, λέ-
οντας τὴ γλώσσα τοῦ Λαοῦ χυδαία, πρόστυχη,
βάθρα, παρακατανή;

Στοχάστηκε τότες νὰ δηλώσῃ πῶς «ναὶ
μὲν — πού νὰ τὰ καβαλλήξῃ ὁ Περίδρομος
τὰ μὲν καὶ τὰ ναὶ της, μαζὶ τους στὴ θύλασ-
σα κιόλας νὰ πηγῇ — ναὶ, λαμπρὴ κι ὄραία ἡ
γλώσσα τοῦ Λαοῦ καὶ σεβαστὴ Ἑμεῖς τὴ μα κ-
λ ι α ρ ῆ πολεμοῦμε!»

Οἱ ἀσυνείδητοι κ' οἱ ψέφτες κ' οἱ κακοῦρ-
γοὶ! Καὶ οἱ ἀντιεθνικοὶ, καὶ οἱ φονιάδες! Τίπο-

τα δὲν τοὺς κοστίζει γὰρ νὰ γελάσουνε τὸ Λαό,
τὴν Πατρίδα, τὴν Ἑλλάδα! τὸ Θεό!

Τί τοὺς μέλει ἄφτους γὰρ τὸ Ἔθνος;

Ἡ μ α λ λ ι α ρ ῆ ξ α ῖ ρ ε τ ε π οὐ εἶναι; Νά,
τοῦτῃ ἐδῶ πού γράφω καὶ πού τῇ διαβάζετε
ἢ πού τὴν ἀκούτε.

Κάθεται ὥρες, κάθεται μέρες, μῆνες καὶ
χρόνια ἕνας ἄθροπος στὸ γραφεῖο του. σπου-
δάζει, μελετᾷ. Θέση καμὰ δὲ γυρέβει, δὲ γυ-
ρέβει παράδες, κέρδος δὲν ξαίρει τί θὰ πῆ. Δὲ
ζῆ στὴν Ἑλλάδα, μὰ τὴν Ἑλλάδα, ὄλο κι
ὄλο ἔχει στὸ νού του. Πολ' μὰ γὰρ τὸ καλό της.
Τὴ σημερινή μας τὴν ἀρρώστια τὴν ζέτασε,
τὴ γνωρίζει, προσπαθᾷ νὰ τῆς βρῆ τὸ κατάλ-
ηλο γιατρικό της.

Λοιπὸν οἱ καλαμαράδες, τὸν ἄθροπο ἄφτο
θὶ διαλέξουνε μέσα στοὺς ἄλλους γὰρ νὰ τοῦ
ρχητοῦν, γὰρ νὰ τὸν ποῖνε ὄχι μονάχα μ α λ-
λ ι α ρ ῶ, παρὰ κι ἄ ρ χ ι μ α λ λ ι α ρ ῶ.

Θὰ σωριάσουνε τίς ψευτιές, τίς συκοφαν-
τίες, θὰ τίς κάμουνε βουνό, Ἰμαλάγια θὰ τίς
κίμουνε. Θὰ στοχαστοῦνε ἀηδίες νὰ τίς βά-
λουνε μὰ μὰ στὴ ράχη μου, θὰ τὴ φορτώ-
σουνε λέξεις καὶ τύπους πού ποτέ μου δὲν τοὺς
μπαχαρίστηκα. Θὰ τὸ ὑποστηρίξουνε πὼς τὸν
Κωνσταντῖνο τὸν Παλαιολόγο, ἄξαφνα τὸν
ἔχω βαφτισμένο Κώστα Παλιοκουβέντα. Τέ-
τοια καὶ χειρότερα σὰν ἐρθοῦνε νὰ σᾶς φαρ-
μακοποιήσουνε, ἦσυχά ἦσυχά νὰ τοὺς ρωτᾶτε
νὰ σᾶς δεῖξουνε τὸ μέρος ὅπου τὰ εἶλα στὰ
βιβλία μου.

Οἱ καλαμαράδες τὴ χρυσή μας γλώσσα τὴν
καταντήσανε τόσο ἀφάνταστη θάλασσα, πού
ἀναγκάζεται κάποιος κανένας νὰ γράψῃ ἕνα
ντιπρωμαίκο γὰρ νὰ σιάξῃ τὰ πράματα.

Ἔτσι, ὅπως τὸ ξεδιαλίσαμε πὺδ ἀπάνω, ἀν-
τίς τὰ ψέφτικα β ο υ λ ε φ τ α ῖ ο ι, β ο υ λ ε φ τ ῆ ς,
ἔμεις ρωμαίικα θὰ τὸ καθιρώσουμε β ο υ λ ε φ-
τ ῆ ς.

Τὸ ρωμαίικο τοῦτο μᾶς τὸνομάζουνε μ α λ-
λ ι α ρ ῶ, γιὰτὶ δὲν ξαίρουνε τὰ ρωμαίικα.

Μιά φορὰ, τὴν ἄρχοντα, μὲ χτυπήσανε
γιὰτὶ στὸ Ταξίδι μου ἔβλα τὴν ὀνομαστικὴ
ὁ Παρθενός.

Τοὺς τσάκωσα ὅμως καὶ ζεματιστήκανε,
ὅταν τοὺς ἀνακοίνωσα πὼς τὸ εἶχα παρμένο
ἀπὸ τὸ στόμα ἑνὸς φύλακα τῆς Ἀκρόπολης,
ἐπίσημου φύλακα πλερωμένου ἀπὸ τὴν Κυβερ-
νηση.

Καὶ τί βγαίνει; Βγαίνει πὼς τὸ μόνο μ α λ-
λ ι α ρ ῶ εἶναι ὁ Παρθενός, ὅπου ἢ κατά-
ληξη —ων, οὔτε ἀρχαία εἶναι, ἀφοῦ ὀμέγα
ἐδῶ πὰ δὲν ἔχει, οὔτε δημοτικὴ, ἀφοῦ ἔμεις
τέτοιους ὀνομαστικὲς, ὁ Παρθενόν, παντά-
παις τίς ἀγνοοῦμε.

Τὸ πὺδ νόστιμο τώρα.

Ποῖός ἀπ' ὄλους συντέλεσε στὸ νὰ μᾶς
σιγματίσουνε ἀντιεθνικούς, ἀντίθρησκους,

πλερωμένους ἀπὸ τοὺς Σλάβους, προδότες τοῦ
Ἑλληνισμοῦ;

Αὐὸ καθηγητὰδες τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστή-
μου, ντροπὴ τοὺς! ὁ Μιστριώτης κι ὁ Χατζη-
δάκης.

Ὁ Μιστριώτης εἶναι πρόσωπο, εἶναι ἄτομο
τόσο μπουφικό, τόσο караγκιόζικο, τόσο χαμερ-
πί, τόσο σιχαμένο πού δὲν μπαίνει κἀνε σὲ λο-
γαριασμό. Πέθανε κιάλας.

Ὁ Χατζηδάκης ἀσυχώρητος.

Ὁ Χατζηδάκης γλωσσολόγος. Εἶναι τ' ἀπυγ-
γελμά του.

Δὲν μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς πὼς δὲν ξαίρει
τί τρέχει.

Καὶ ἡ ἁμαρτία του εἶναι ἀφτή, πού ξαίρει
καὶ δὲν παραδέχεται τὴν ἀλήθεια.

Στὴν ἀρχή, στὸ περιοδικὸ Ἄθῆναιο τοῦ
1882, τ. ι', περ σπύστηκε τὴ δημοτικὴ. Ἐπειτα
ἔβαλε νροὸ στὸ κρασί του, γὰρ νὰ μὴν τὰ χα-
λάσῃ μὲ τὸν Κόντο καὶ γὰρ νὰ διοριστῇ καθη-
γητῆς στὸ Πανεπιστήμιο.

Δὲν εἶχε ὅμως ἴσια μὲ τότες ἀπαρηθῆρητὰ
τὴ δημοτικὴ.

Τὴν ἀπαρηθῆρησε ρητὰ τότες πού ἄρχισα
νὰ μελετῶ τὴ γλώσσα μας καὶ μίλησα γὰρ τὰ
βιβλία του.

Μίλησα γὰρ τὰ βιβλία του ἢ πὺδ σωστὰ γὰρ
κάτι ἄρθρα του μὲ κάμποσους ἔπαιρους, ἀναγ-
κάστηκα συνάμα νὰ ξεσηκώσω, πολὶ γλυκὰ, με-
ρικὰ λαθάκια του πού μᾶς χαλνούσανε, πού
μᾶς ἀναποδογυρίζανε τὰ ἱστορικὰ τῆς Νεοελ-
ληνικῆς.

Τὰ λαθάκια του, τὰ χοντρούτικα μάλιστα,
δὲ θέλω νὰ σᾶς τἀναφέρω, νὰ τὰ ξεδιαλύσω
καὶ πιάε. Ἄξιζε ὀστόσο νὰ μορφώσετε γνώμη,
νὰ καταλάβετε τί λογιῆς εἶναι τὰ λαθάκια του
ἀφτὰ. Καὶ νὰ σας ἕνα πού τώρα τηλεφταῖα
τὸ παρατήρησα.

Τὴ φράση π ἦ γ α ι ν ε κ α λ ι ἄ σ ο υ, φαν-
τάξεστε τάχα πὼς μᾶς τὴ διερωτησέβει; Ἀπὸ
συνίξηση. Στὴ γρηγοράδα τῆς ὀμλίας, τὸ
πῆγαινε κάμε τὴ δ ο υ λ ε ι ἄ σ ο υ ἔγινε κ α-
λ ι ἄ σ ο υ!

Μὴ γελάτε ἀκόμη.

Ὁ Χατζηδάκης ἔτσι τὸ διερωτησέβει, γιὰτὶ
ἀγνοοῖτε τὴν ἀρχαία λέξη κ α λ ι ἄ σ ο υ πού τὸ
νόμά της ταιριάζει περιφῆμα ἐδῶ, λέξη πα-
νάρχαία, ὀμηρικὴ, πού ὅπως κάμποσες ἄλλες
ὀμηρικὲς ἢ ἐπικὲς, σώθηκε στὴ λαλιά μας.

Νά σου τὸ λοιπὸν καλαμαράς, νά σου κι ἄ-
μάθεια.

Τί καλύτερη θέλετε;¹

Ἐγὼ νομίζω πὼς κ ἄ ν ω τ ἠ δ ο υ λ ε ι ἄ
μ ο υ σημαίνει καὶ κάτι ἄλλο.

Προτοῦ ἀνακατεφτῆ στὸ γλωσσικό, ἄς

¹ Στὴ Γλωσσογνωσία του καὶ Γλωσ-
σογραφία του, τόμο Α', Ἄθ. 1926 σελ. 129 καὶ
ἀκ., ὁ Φιλῆντας τοῦ ἔχει ξεσηκώσει χειρότερα—τρο-
μαχτικά,—ὄσο τρομαχτικὸ κι ἂν εἶναι τῆς δ ο υ-
λ ε ι ἄ ς του τὸ λάθος.

κάμη πρώτα λοιπόν ο Χατζηδάκης ο ίδιος τη δουλειά του—κι ἄς πνιγῆ μέσα κατόπι.

Ἄπο τὴν ἐποχὴ ὅπου τοῦ ξεσαίλισα τὰ λαθάκια του, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ὅπου βγήκα στὴ μέση, ὁ Χατζηδάκης σκύλιασε.

Μ' ἔβρισε, μοῦ ἀνακάλυψε κι ἄφτος δυνὸ τρία σφάλματα—ποῦ δὲν παραβγαίνανε στὸ μεγαλεῖο μήτε με τὴν καλιὰ μήτε με τὰλλα του, τὸ Μάρι καὶ τοῦ Ἀντρονικου τὰ χρονολογικά—μοῦ οἴχτηκε, με εἶπε ψέφτη, με εἶπε κλέφτη, μιὰ φορὰ με εἶπε καὶ Τοῦρκο.

Ἄτιμος.

Τὸ πὸ ἄτιμο, χτύπησε τὴν Δημοτικὴν, χτύπησε τοὺς Μαλλουρούς, τοὺς Ἀντιεθνικούς, τοὺς Ἀντίθροσκους, χτύπησε ἀκατάπαυστα ἐμένα—καὶ γιατί; Ἄπο λόγους προσωπικούς.

Ἄπο πρώτη ὄψη, μοιάζει σὰ νὰ εἶναι ἀπλὸς καθγάς ποῦ ξεσπᾶνει ἀναμεταξὶ δυὸ λόγιους, δυὸ γλωσσολόγους.

Εἶναι τὸ ζήτημα πὸ σπουδαῖο. Ἔχει νὰ κάμη με τὴν ἠθικὴν—καὶ χωρὶς ἠθικὴν, ἐπιστήμη δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπάρχει Ἔθνος.

Πὸς μοῦ ξεφύγανε μερικὰ λάθια, πὸς μοῦ ξεφέβγουνε ἀκόμη, σὲ τόσα μου ἐπιστημονικὰ βίαια βιβλία, βέβαια πολὺ δυσάρεστο γιὰ μένα.

Τὶ σκέψη ὡστόσο ἔχουνε ἀφτὰ με τὴν ἀλλήθεια τὴν ιστορικὴν.

Ἄς ὑποθέσουμε, σὰν ἀγαπᾶτε, πὸς εἶμαι ψέφτης, πὸς εἶμαι κλέφτης, πὸς εἶμαι ἀκόμη καὶ Τοῦρκος!

Ἔχει νὰ πῆ ἀφτὸ πὸς ἡ δημοτικὴν, δηλαδὴ, καθὼς εἶπαμε, ἡ Νεοελληνικὴ, δὲν εἶναι ἡ ἐθνικὴ μας γλώσσα;

Ἔχει νὰ πῆ, θαρρῶ, πὸς τάνόσια τὰ προσωπικὰ πνίξανε καὶ καταπνίξανε κίθε πατριωτισμὸ, κίθε συνείδηση στὴν ψυχὴ τοῦ Χατζηδάκη, ἀν τόντις δείχνουνε ψυχὴ καμώματα σὰν τὰ δικὰ του.

Ὅχι ἐμένα μονάχα, ὅλους τοὺς ἀντίπαλούς του, ἔτσι τοὺς πολέμησε με ὑπουλα μέσα, με συκοφαντίες ἀπαισίες, ὅπως ἔκαμε ὅταν ἦρθε νὰ με κατηγορήσῃ δημόσια πὸς ἔκλεψα ἕνα μαθητὴ μου ἀναγκάστηκα τότες νὰποδείξω τὸ ἐναντίο καὶ ὅμως δὲν πῆρε, δὲ θέλησε με κανέναν τρόπο νὰ πάρῃ τὴ συκοφαντία του πίσω. Νὰ ἠθικὴ!

Πὸς θέλετε νὰ προκόψῃ ἕνα ἔθνος με τέτιους ἀθρώπους.

Μᾶς ἀργοπόρησε στὸν ἱερό μας τὸν ἀγώνα, τὸν ἀγώνα τὸν τίμιο.

Γιὰ τοῦτο ἡ μνήμη του πρέπει νὰ μείνῃ αἰώνια, σὰν τὸνομα τῆς ἀπιστίας.

Ἔστερις ἀπὸ τὸ Χατζηδάκη, βγήκανε νὰ μᾶς ἀργοπορήσουνε οἱ μιχτοί. Καὶ οἱ μιχτοί

λέγουνται φίλοι μας λέγουνται καὶ εἶναι τόντις, μιὰ δὲ νιώθουνε γιὰ τὸ τί πρόκειται.

Καὶ νύχομε καλὸ ρῶτημα τί πράμα εἶναι ἄραγες ἡ μιχτὴ ποῦ διαφερέτουνε τοῦ λόγου τους

Εἶναι ἡ μιχτὴ ἕνα γελοῖο παζαρολίκι.

Παζαρέβουνε σοῦ παραχωροῦμε τὴ γενικὴ τῆς κλίσεως, παραχώρησέ μας πὸ καὶ σὲ τὴ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τῶν κλίσεων.

Ἐγὼ δὲν ἔχω γοῦ νὰ σᾶς παραχωρήσω. Ἐγὼ ἀκούω καὶ παρατηρῶ. Ἐγὼ παρατηρῶ τὸ λαὸ καὶ ἀπὸ τὰ παρατηρητὰ μου βγίζω κανόνες γενικούς.

Παρατηρῶ πὸς στοῦ λαοῦ τὴ γλώσσα ἡ γενικὴ ἀρχίζει καὶ γίνεται στὸν πληθυντικὸ.

Ἄπο τὰ χρόνια τὰ προσηρικὰ, τάκοῦτε; ἀπὸ τὰ χρόνια ὅπου ὄξω ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴν, κλητικὴν, γενικὴν, αἰτιατικὴν, δοτικὴν, συνηθίζανε μὴν ἀφαιρετικὴν, μιὰ τοπικὴν, καὶ μιὰ τροπικὴν ποῦ παραπέσανε καὶ οἱ τρεῖς.

Σήμερα ἦρθε καὶ ἡ σειρὰ τῆς γενικῆς πληθυντικῆς.

Σπουδαῖο τὸ πράμα, εἶδαμε κίβλας πὸ ἀπάνω πὸς με τὴν ἀλλοποίησιν τῆς γραμματικῆς, ἀνεβαίνει κι ὅλο ἀνεβαίνει ὁ πολιτισμός.

Μοῦ γυρέβετε, τὸν πολιτισμὸ νὰ σταματήσω, τὸ κάτω κίτω δένοντις σᾶς, εἶδος ρουσαῖτι, μιὰ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ.

Δὲ γίνεται.

Παρατηρῶ μάλιστα πὸς κίθε φορὰ ὅπου μοῦ ἔρχεται νὰ χῶσω κάπου τὴν πληθυντικὴν σᾶς τὴ γενικὴ τὸ λέων, ἰδεῶν, ἀμέσως φραγκίζω. Καὶ γοῦ ἀκέρια τὰ ρωμαῖκα τὰ θέλω, διχως τριτόκλιτες περιττοσύλλαβες ἀρσενικῆς ἢ θηλυκῆς γενικῆς.

Νὰ συσκεφτοῦμε καὶ τίς δυὸ ἀκόλουθες ὀνομασίες: Ἐταιρία τῶν Νεοἰλλήνων ἢ Ἐταιρία οἱ Νεοἰελληνες;

Ποιά, παρακλιῶ σᾶς, ἡ σωστὴ;

Τὸ καθαρὸν νεοελληνικὸ θὰ εἶναι Ἐταιρία οἱ Νεοἰελληνες.

Νὰ σᾶς τὸ γοῦ, νὰ σᾶς συνύμα καὶ τὸ ρωμαῖκο.

Εἶναι ἄραγχα ζητήματα.

Μερικοὶ μιλοῦνε γιὰ συμβιβασμούς, ὅσο γίνεται ἀνίθεα. Δὲν τὸ ὑποφιλάσονται τί λέει, καὶ τὸ φταίει πάντα ἡ ἐθνικὴ μας ἀριστία.

Ἐγινε ἡ δὲν ἔγινε τὰρχαῖο τὸμέγα ὄμιτρο, δηλαδὴ κοντόχρονο ἀντὶς μακρόχρονο.

Ἐγινε τὸ ἀρχαῖο β, τὸ ἀρχαῖο δ, τὸ ἀρχαῖο γ, ἐκεῖνο ποῦ εἶναι σύμφοι καὶ ποῦ δὲν εἶτανε πρώτα;

Ρῶτημα δὲν ὑπάρχει πὸς ἀλλάξανε.

Οἱ ἀλλογῆς ὅμως ἀμτις ἔχουνε συνέπειες, ὅπως ἔχει κίθε ἀλλαγὴ, ὅπως κίθε πράμα.

Τὶ κουταμίρες λοιπὸν εἶναι νὰ κνηγᾶ κανεῖς συμβιβασμούς, καὶ νὰ θέλῃ, νὰ εἶναι ὁ μέγας ἐκεῖνο ποῦ κατάντησε ὁ μιχτο;

Ἐδὸ πρόκειται γιὰ τοῦ Ἔθνους τὴ σωτηρία. Μιχτῆς καὶ μύξες δὲ θέλομε.

Τὸ συλλογιστήκατε, στὸ Θεό σας, τὴ χωροστοίμῃ τῆς καθαρέβουσας καὶ τῆς μιχτῆς;

Τὰ ἴδια χωροστοίμῃ καὶ τῆς μιανῆς καὶ τῆς ἀλληνῆς, τὴς χωροστοίμῃ δυὸ γλώσσας, δυὸ ψυχῆς, τὴς χωροστοίμῃ τὸ χάος.

Κάθε ξένος ποὺ πατήσῃ στὴν Ἑλλάδα, τρομάζει μὲ τὴν ἀοριστία ποὺ τοῦ δείχνει ὁ νοῦς μας στὰ παραμικρὰ του τὰ κινήματα. Καὶ πὼς νὰ μὴ δῆξοιμε ἀοριστία μὲ τὴ διγλωσσία μας; Ἄφοῦ ἓνα πᾶμα, ἓνα καὶ τὸ ἴδιο, τοῦ δίνει ὄνομα διπλό, οἶνοσ καὶ κροσί, παιδὶ καὶ παῖς, ἄς ποίμῃ πὼς ὄνομα δὲν ἔχουνε κανένα.

Καὶ ἡ διπλοψυχία μας ἀρτὴ ποὺ μᾶς κατάντησα; Ὁ δρόμος τῆ μᾶς πάει τρίττα στὴν ψεφτιά. Ὅποιος ἔχει διπλοψυχία σπάνια ἔχει συναδρῆση.

Καὶ κοιτᾷτε, ἀλήθεια δὲν ξαίρουμε ἀκόμη πὼς νὰ τὴν ποίμῃ, σ υ ν ε ἰ δ ῆ σ η ς, σ υ ν ε ἰ δ ῆ σ ε ω ς ἢ σ υ ν ε ἰ δ ῆ σ η, τ ῆ ς σ υ ν ε ἰ δ ῆ σ η ς.

Ἔτσι μπερδέβουμε καὶ τὴ συναδρῆσή μας τὴν ἴδια, τόσο ἡ καθαρέβουσα μᾶς τάφερε ὅλα σκοῦρα, ὅλα μᾶς τᾶκανε καταστραφῆ.

Γιὰ νὰ διοίμῃ ἄσπρη μέρα, πρέπει νέντα σκέττα σ υ ν ε ἰ δ ῆ σ η νὰ τὴ λέμε ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ.

Μᾶς πέραξε ἡ καθαρέβουσα καὶ στὴν τιμὴ μας καὶ στὴν καρδίᾳ μας ἀκόμη!

Τὸ προκηρῦξαν οἱ φίλοι μας συχνὰ πὼς ἡ γλώσσα τοῦ λαοῦ, ἡ μητρικὴ μας γλώσσα εἶναι ἡ γλώσσα τῆς καρδιᾶς.

Δὲ συλλογιστήκανε πόσο εἶναι ἀληθινὸ, πόσο δυστηγῆς μάλιστα φέρνει μαζί τῆς τέτοια φροβερὴ ἀλήθεια.

Ὁ Ρωμῶς ἀναγκάζεται πολλές φορές καὶ ξενιτέβεται, ἀφήνει πότες τὴν πατρίδα του, πότες τὸ χωριὸ του, ἀφήνει καὶ τὴν ἀμοιρὴ τὴ μάννα του, ἀφήνει τοὺς γονιούς του.

Ἡ καρδιὰ τῆς μίννας ποινᾶ. Βίζει κανένα-νε καὶ γράφει τοῦ παιδιοῦ τοῦ ξενητεμένου. Γράμμα στὴν καθαρέβουσα. Κρὺο γράμμα, ψυχρὸ, ψέφτικο γράμμα, ὅπου τὸ γόκα τῆς θὰ τὸν πῆ τ ἔ κ ν ο ν μ ο υ.

Πάει τὸ οἶκογε-ειαζὸ τὸ αἴστημα, πάει, ὅταν εἶναι κόρη, πάει χαμένος ὁ λόγος τῆς μίννας ποὺ μπορεῖ νὰ σταματήσῃ τὴν παρθένα στὸ ἀχαμνὸ τὸ βῆμα.

Ἡ καθαρέβουσα κόβει κάθε συγκοινωνία ἠθικὴ ἀναμεταξί μας. Ἡ καθαρέβουσα μᾶς σηκώνει ἀναμεταξί μας τὴν ἀγάπη. Νὰ διῆτε ποὺ μᾶς σηκώνει καὶ τὸν παρὶ μας.

Γινωστὸ πὼς ἡ ἐρκολία εἶναι τοῦ ἐμπόριου ἡ μάννα. Ὅσο πιὸ ἐρκολα μπορεῖς νὰ γράψῃς, τόσο πιὸ ἐρκολα γράφεις, τόσο περισσότερο κερδίζει καὶ τὸ Κράτος μὲ τὸ ταχυδρομεῖο.

Ἐμεῖς εἴμαστε κοτζᾶμ πλῆθος, ἔχουμε μιὰ γλώσσα ποὺ τὴ μιλοῦμε, χωρὶς νάχουμε τὸ δικαίωμα μῆτε τὰ μέσα νὰ τὴ γράφουμε!

Ποῦ γράμματα καὶ ταχυδρομεῖα τοῦ πολιτισμοῦ;

Πρέπει νὰ λείψῃ τέτοια βλαβερὴ, θανατόφορη κωμωδία.

Καὶ νὰ μὴν ἔρχονται νὰ μᾶς φωνάζουνε πὼς ἡ καθαρέβουσα εἶναι πραγματικότητα, πὼς εἶναι κόλλα καὶ κόλλησε στὸ πετσί μας, πὼς νὰ τὴν ξεφορτωθοῦμε, ἀδύνατο.

Τὶ φόρτομα καλέ, τί κόλλα καὶ τί πραγματικότητα;

Χίλιες καὶ χίλιες φορές τάποδεῖξαμε, πὼς ἡ καθαρέβουσα, μὴ γνωρίζοντας ποῦ εἶναι τὸ πραγματικὸ, ποῦ δὲν εἶναι, ἀεροβατώντας καὶ ἀεροπετώντας, μᾶς φταίνει μιὰ γραμματικὴ ποὺ ὁ λάφυγγας μας καὶ ἡ ψυχὴ μας τὴν ἀποξερνοῦνε ἢ τὴν ἀλλάζουνε, ὥσπου νὰ τὴν κανονίσουνε, τὸν ἀσθενῆς ἀμέσως σοῦ τονὲ βγάξουνε ἀσθενῆς, τὸ βασιλεφῆς ἀμέσως βουσιλιάς. Ἄκουσα τὴς προύλλες ἀπὸ μιὰ προκομμένη θεατρίνα ἓνα τίμο ὑποβόλες. Κανόνα, κανόνα διπᾶ ὁ λαός, διπᾶ ὁ κόσμος ὅλος. Τὸ διαλαλήσαμε καὶ τοῦτο. Δίχως κανόνα δὲ στέκει φιλολογία καμιά. Δίχως κανόνα ἔθνος δὲ στέκει. Μὲ τὴν ἀναρχία, πέρα ὁ Ρωμῶς δὲ θὰ τὰ βγάλῃ. Ἄν ἔκαμα τίποτα ποτέ μου γιὰ τὴν Ἑλλάδα, εἶναι αὐτό πολέμησα τὸ ἀναρχικὸ ἐκεῖνο ψυχόρητο τοῦ Ρωμοῦ, ποὺ θὰ τὸν καταστρέψῃ. Καὶ πολὺ περὶ ἔργο ποὺ μὲ εἶπανε ὑπερβολικό, κάθε φορά ὅπου ἐπίμονα βιάσταξα τὸν κανόνα.

Λοιπὸν ἄς τονὲ βαστάξω ἴσια μὲ τὸ τέλος, νὰ μὲ βρίσουνε καὶ ἄλλη μιὰ.

Ρωτᾷτε, ἀδέρφια μου, ρωτᾷτε, χρυσοὶ μου πατριῶτες, ρωτᾷτε τὴν καρδίᾳ σας.

Ἡ καρδιὰ σας, ἄμα θέλει νὰ ξεχυθῇ, νὰ φανερώσῃ τὸν πατριωτισμὸ τῆς, πὼς θὰ πῆ ἄραγε «ἡ Ἑλλάς μας» ἢ μήπως θὰ φωνάξῃ πολὺ σωστότερα «ἡ Ἑλλάδα μας».

Ἡ Ἑλλάδα μας! Ζήτημα δὲν ἔχει. Ἄφοῦ λοιπὸν καὶ τὸ κανονικὸ. Ἀκανόνιστο εἶναι τὸ ἄλλο, ἀφοῦ ἓνας Κολοκοτρώνης, ἀφοῦ σήμερα πολλοὶ ἀκουστήκανε νὰ τὸ ποῦνε «τῆς Ἑλλάς».

Γελᾷ ὁ καλαμαράς καὶ δὲ βλέπει τὴ δικὴ του τὴν ἀμάθεια. Δὲ βλέπει πὼς κάμαγε γλώσσα κανονικὴ, ποὺ ἀφοτὸς δὲν πρόσεξε στοὺς καινόνες τῆς. Sua favella, ποὺ λέει ὁ Ντάντες. Τοῦ μπαμπᾶ μας τὴ γλώσσα νὰ μιλοῦμε.

Ἡ ἀμάθεια, νὰ ὁ μόνος κανόνας τοῦ καλαμαρά.

Ἐπειδὴ δὲν εἶπαμε τὸ δεινότερο.

Ἐχει ἄραγε—νὰ μοῦ τὸ ξεστερώσετε ἐλικρινᾶ—ἢ μὰς καὶ δὲν ἔχει ὁ λαὸς μιὰ φημερίδα γραμμὴν στὴ γλώσσα του, στὴ γλώσσα μας τὴν κοινὴ, τὴ Νεοελληνική μας;

ΔΕΝ ΕΧΕΙ.

Μὲ τίς καθαρέβουσες ἢ μὲ τίς μιχτές, μισά, στραβά, κουτσά, καταλαβαίνει, μισά, στραβά, κουτσά κυβερνιέται!

Τόσα κοτζῆμ πράματα γενήκανε στὴν ἐποχὴ μας, πολέμοι βαλκανικοὶ, παγκόσμιοι πολέμοι, γενήκανε ξεθρονασμοὶ, ψηφίσματα, χωρὶς νὰ πῆρε ὑποψία ὁ λαὸς γιὰ τὸ τί ἀκολούθησε καθαφτό.

Καὶ τώρα, τί μασκαραλίκια εἶναι ἀφτά, νὰ ψηφίζετε βουλευτάδες πὸν πάνε καὶ ρητορέβουνε στὴ Βουλὴ σὲ μιὰ γλώσσα πὸν δὲν εἶναι ἢ γλώσσα τοῦ ἔθνος, ἐνῶ τὸ ἔθνος ἀντιπροσωπεύουνε τάχα ;

Κ' ἔτσι βασιλέβει ὁ καλαμαράς πὸν μὴ κωιδοντας τὴν ἀμάθεια τὴ δικὴ του, ξεμεταλλέβεται τὴν ἀμάθεια τοῦ λαοῦ.

Καὶ γὼ λέω νὰ οἰξοῦμε κάτω, μιὰ καὶ καλὴ τὸν καλαμαρά, νὰνεβῆ στὴ θέση του ἢ ΕΛΛΑΔΑ.

Πέμπτη, ἔφτά—Κεριακὴ δεκαεφτά τοῦ Φλεβάρη 1924

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

ΑΠ' ΑΦΟΡΜΗ ΜΙΑΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ

Οἱ ἀναγνώστες τοῦ «Νουμά» θὰ χαροῦνε σὲ ἀριστοτεχνικὴ ποιητικὴ μεταφραση ἕνα χορικὸ τῆς «Ἀντρομάχης» τοῦ Ἑβριπίδη. Ὁλόκληρο τὸ ἔργο, μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν Τάκη Κόντο, δὲ θάργῃσει νὰ βγεῖ σὲ βιβλίον. Τῶνομα τοῦ μεταφραστῆ μᾶς εἶναι γνωστὸ ἀπὸ κάτι χαριτωμένα τραγουδάκια του, δημοσιευμένα κατὰ καιροὺς σὲ διάφορα λογοτεχνικὰ περιοδικὰ τῆς Μυτιλήνης, καὶ ἀπὸ μιὰ πολλὴ πετυχημένη διασκευὴ τῶν «Μύθων» τοῦ Αἰσώπου, ποὺ εἶδε τὸ φῶς τόξα τελεφταῖα στὸ Κάϊρο. Εἶναι, μποροῦμε νὰ ποῦμε ἀνεπιφύλαχτα, ἡ δέφτερη ἀξιόλογη ἐργασία γύρω στὸ ἔργο τοῦ ἀρχαίου μυθοπλάστη, ὕστερ' ἀπὸ τὴν περίφημη τοῦ Βηλαρά.

Τὸ δράμα τοῦ Ἀθηναίου τραγικοῦ πρῶτη φορὰ μεταφέρεται ποιητικὰ στὴ γλώσσα μας ἀπὸ τὸ Λέσβιον λογοτέχνη. Ἐξὸν ἀπὸ μιὰ πεζὴ μεταφραση τοῦ Γ. Τσοκόπουλου καὶ ἀπὸ μιὰ παλιὰ παράφραση σὲ γλώσσα ὑπερκαθαρέβουσα τοῦ Νεόφυτου Δούκα, δὲν ξαίρω — ἢ δὲ θυμοῦμαι — κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοὺς δικούς μας ν'ἀσκολήθηκε συστηματικὰ μετὴν Ἀντρομάχη. Ὅπως πολλὰ ἀρχαῖα δράματα, ἔτσι καὶ τοῦτο εἶναι σκεδὸν ἀγνωστο καὶ σὲ κείνους ἀκόμη ποὺ ἐνδιαφέρουνται γιὰ τὴν κλασικὴ φιλολογία. Ἴσως γιὰτὶ καὶ οἱ παλιοὶ καὶ οἱ νεώτεροι κριτικοὶ φιλόλογοι δὲν τοῦ ἔδωκαν μεγάλη σημασία καὶ τὸ νόμισαν ἀπὸ τὰ δέφτερα στὴν ἀξία δράματα τοῦ Ἑβριπίδη.

Μὲ λίγα λόγια δίνω τὴν ὑπόθεση: Ἡ Ἀντρομάχη, ὕστερ' ἀπὸ τὸ κούρσεμα τῆς Τροίας καὶ τὸ θάνατο τοῦ Ἐχτορα, αἰχμαλωτίζεται ἀπὸ τὸ γιὸ τοῦ Ἀχιλλέα, τὸ Νεοπτόλεμο, καὶ βασανίζεται ἀλύπητα ἀπὸ τὴν ἄκαρδη καὶ τὴ ζουλιάρια γυναῖκα του, τὴν Ἐρμιόνη, καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς, τὸ Μενέλαο. Κατὰ καλὴ τῆς τύχη, ἔρχεται ὁ Πηλέας, πατέρας τοῦ Ἀχιλλέα καὶ πάππος τοῦ Νεοπτόλεμου, καὶ τὴν ἐγλυτώνει ἀπὸ τὰ βασάνια καὶ τὸ Μενέλαο τὸν ἀναγκάζει νὰ γυρίσει ἀπὸ κεῖ ποὺ ἦρθε. Ἀφτὸ κάνει τὴν Ἐρμιόνη νὰ φοβάται τώρα γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἀντροῦς τῆς. Κι ἀλήθεια, φτάνει ὁ Ὀρέστης καὶ ἀφτὴν, ποὺ τὴν εἶχε προτῆτερα γυναῖκα του,

τὴν παρνεὶ καὶ φέβγει καὶ θανατώνει στοὺς Δελφοὺς τὸ Νεοπτόλεμο.

Τὸ ἔργο ἀφτὸ τοῦ Ἑβριπίδη διδάχτηκε τὸ 42) περίπου π. Χ. καὶ ἔχει πολιτικὸ χαρακτήρα. Θέλησε μ' ἀφτὸ ὁ ποιητὴς νὰ χτυπήσει τοὺς Σπαρτιάτες καὶ βγάξει στὰ φῶρα τὶς ἀδιαντροπιές, τὶς ἀπιστίες καὶ τὶς πονηριές τοὺς.

Ἦ πᾶσιν ἀνθρώποισιν ἔχθιστοι βροτῶν
Σπάρτης ἔνοικοι, δόλια βουλευτήρια,
ψευδῶν ἀνακτες, μηχανορράφοι κακῶν,
ἐλικτὰ κούδεν ἠγιές, ἀλλὰ πᾶν πέριξ
φρονοῦντες, ἀδίκως εὐτιχεῖτ' ἄν' Ἑλλάδα.
τί δ' οὐκ ἐν ὑμῖν ἔστιν; οὐ πλείστοι φόνου;
οὐκ αἰσχροκερδεῖς; οὐ λέγοντες ἄλλα μὲν
γλώσση, φρονοῦντες δ' ἄλλ' ἐφευρίσκεσθ' αἰεὶ;
ἄλοισθε. Στιχ. 445—453.

Κατὰ μίμηση τοῦ Ἑβριπίδη, ἔγραψε καὶ ὁ Ραζίννας Ἀντρομάχη (1667), μὰ δὲν μπόρεσε νὰ φτάσει τὴ δύναμη τοῦ Ἀθηναίου τραγικοῦ.

K. M. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ ΤΟΥ ΕΥΡΥΠΙΔΗ

ΚΟΣΜΟΣ

Στιχ. 1009

Α'. Γυναίκα

Ἦ Φοῖβε, ποὺ τῆς Τροίας ἔχεις χτίσει
τὸ κάστρο, καὶ τῆς θάλασσας Ἀφέντη,
ἔσὺ, ποὺ σ' ἄρμυρὰ γυρνᾶς πελάγη,
ἀμαξοδρόμος μὲ τὰ μαῖτρα σου ἄπια,
γιὰτὶ τὸν Πόλεμο ἔχετε ἀφημένο
τὸ ἔργο τῶν χερῶν σα; νὰ ρημάξει,
τὴ δόλια, τὴν κακόμοιρη τὴν Τροία;

Β'. Γυναίκα

Καὶ χίλια ἀμάξια μ' ἄλογα πανῶρια
στοὺς ὄχτους τοῦ Σιμῶ ἔχετε ζέψει
καὶ φονικούς παλληκαριῶν ἀγῶνες
χωρὶς βραβεῖο ἐστῆσατε καὶ πᾶνε
τῆς Τροίας ἐκκληρίσανε οἱ ρηγάδες.
Καὶ τώρα στὸ Θεὸ μέσα στὴν Τροία
οὐδὲ καντίλι καίει, οὐδὲ λιβάνι.

Γ'. Γυναίκα

Ἀπὸ τῆς γυναικὸς του πάει τὸ χέρι
ὁ Ἄτρεϊδης, καὶ πληρώθηκε καὶ τούτη
ἀπὸ τὸ γιὸ τῆς πάλι μὲ μαχαίρι.
Τοῦ Θεοῦ, τοῦ Θεοῦ εἶταν θέλημα νὰ γίνει,
ὅταν ἀπ' τ' Ἄργος πῆγε στὸ Μαντεῖο
ὁ γιὸς τοῦ Ἀγαμέμνονα ὁ λεβέντης
γιὰ νὰ ρωτήσῃ, ἀπὸ τὸν ἅγιο τόπο
τῆς μῆνας του φονιάς εἶχε γυρίσει.
Ἦ Φοῖβε, ὦ Θεέ μου, πῶς νὰ τὸ πιστέψω;

Α'. Γυναίκα

Καὶ μέσα στὶς Ἑλληνικὲς πλατεῖες
μοιρολογοῦσαν χίλιες δυὸ γυναῖκες
κακόμοιρων παλληκαριῶν καὶ ἀφήξαν
τὰ σπίτια τους καὶ ξαναπαντρεφτῆκαν.
Δὲν εἶσαι μόνο σὺ καὶ οἱ ἐδικοί σου,
πῶχτες περὶ πολλὰ φοιχτὰ φαρμάκια.
Ὅλη ἡ Ἑλλάδα χαροκάηκε, ὄλη.
Καὶ πέρα στὴ Φρυγίᾳ τ' ἀστροπελέκι
πλημμύρισε ἀπ' τὸ φονικὸ τὸν Ἄδη.

ΤΑΚΗΣ ΚΟΝΤΟΣ